

Nr 19.

Av herr **Johan Bernhard Johansson**, om skrivelse till Koningen angående anordnande av tillsyn över förvaltningen av donerade medel och stiftelser.

Uti en inom första kammaren vid 1897 års riksdag väckt motion, nr 4, föreslog biskop Gottfrid Billing, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga de åtgärder, som kunde finnas nödiga för åstadkommande av kontroll över vården och förvaltningen av fromma stiftelser inom landet. Denna motion föranledde en riksdagskrivelse, däri riksdagen, under påvisande av de bristfälliga anordningar, som vidtagits i syfte att bringa stiftelsers tillvaro till vederbörande myndigheters kunskap, samt saknaden av en betryggande och tvivelsutan högst behöfvlig tillsyn i fråga om förvaltningen och redovisningen av en mängd stiftelsers medel, anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana åtgärder, som kunde finnas vara nödiga för åstadkommande av kontroll över vården och förvaltningen av fromma stiftelser inom landet.

I anledning av denna skrivelse utarbetades inom ecklesiastikdepartementet ett förslag till lag angående tillsyn över vissa stiftelser. Detta förslag blev emellertid av viss anledning icke upphöjt till lag. Sedermera uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté att utarbета lagbestämmelser bl. a. beträffande vården och förvaltningen av s. k. fromma stiftelser. Denna kommitté avgav i december 1903 ett lagförslag i berörda ämne. Vid 1909 års riksdag väcktes inom andra kammaren av herr Karlsson i Mo en motion, nr 89, däri hemställdes, att riksdagen ville i underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och inför riksdagen framlägga förslag till anordnande av verksam kontroll över vården och förvaltningen av donationer och stiftelser, antingen dessa avsetts till allmännyttiga ändamål eller till enskilda personers eller företags bästa. Kammaren fann visserligen, i enlighet med sitt andra tillfälliga utskotts hemställan, motionen icke böra föranleda till någon åtgärd, men detta på grund av att utskottet, med hänvisning till 1903 års kommittébetänkande, uttalat, att, då det med visshet kunde motses, att ett förslag i förevarande ämne inom den närmaste fram-

tiden komme att föreläggas riksdagen, någon anledning till ingripande från riksdagens sida icke i frågans dåvarande läge förefanns.

Vid 1913 års riksdag väcktes ånyo motion i ämnet. I motion nr 53 i andra kammaren hemställde nämligen herr Westman, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under förnyad omprövning frågan om anordnande av tillsyn från statens sida över vården och förvaltningen av donerade medel och stiftelser samt för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i ämnet. I utlåtande över berörda motion anförde lagutskottet bl. a. följande. »Det synes ovedersägligt, att, såsom i 1897 års riksdagsskrivelse med styrka framhålles, ett synnerligen stort behov föreligger att åstadkomma en bättre tillsyn över donationer och stiftelser. Antalet och omfattningen av dylika ökas, såsom känt är, väsentligt år efter år. Enligt sammandrag av Konungens befallningshavandes femårsberättelser för åren 1901—1905 — de senaste bearbetade uppgifter i ämnet, som äro tillgängliga — hade antalet fromma stiftelser, för vilka redogörelse där lämnats, vuxit till 10,810, därav dock 553 sjuk- och begravningskassor; och deras kapitalbehållning utgjorde 404,403,269 kronor, i vilket belopp ingick fast egendom till ett värde av 59,809,153 kronor. Rörande ett stort antal av dessa stiftelser kan med all säkerhet sägas, liksom det sades år 1897, att det icke är tillfredsställande sörjt för tillsynen om deras förvaltning och användning för de avsedda syftemålen. De mer eller mindre allmänna föreskrifter, som härom finnas i de uti 1897 års riksdagsskrivelse omförmälda författningar samt i § 31 mom. 18 av gällande landshövdingeinstruktion, äro alldeles otillräckliga eller otidsenliga samt sakna därför snart sagt all betydelse. Med hänsyn härtill och till det läge, vari frågan numera kommit, synes utskottet skäl föreligga, att riksdagen åter för sin del framlägger densamma inför Kungl. Maj:t. Och det synes därvid, på sätt motionären antyder, böra göras till föremål för förnyad undersökning, huruvida icke, därest svårighet skulle möta att samtidigt ordna stiftelsernas privaträttsliga ställning på ett allmängiltigt sätt, det mest trängande behovet, nämligen av en mera tillfredsställande kontroll och tillsyn över stiftelsernas förvaltning och användning för sitt syftemål, skulle även därförutan kunna, åtminstone tills vidare, tillgodoses. Huru en sådan kontroll må kunna anordnas, läser icke nu ankomma på utskottet att närmare angiva; i tillämpliga avseenden torde redan föreliggande förslag i de delar, som röra tillsynen och kontrollen, kunna läggas till grund. Utskottet vill emellertid, i likhet med vad i 1897 års riksdagsskrivelse i viss mån ägt rum, som sin mening uttala, att denna kontroll icke synes böra givas större omfattning, än som betingas av ändamålet med densamma och således icke ingripa i handhavandet av stiftelsens medel och de åtgärder, som av dess förvaltning vidtagas, i annat fall, än

där detta av nyssberörda ändamål påkallas.» Utskottet hemställde för den skull, att riksdagen ville, med bifall till förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under förnyad omprövning frågan om anordnande av kontroll från statens sida över vården och förvaltningen av donerade medel och stiftelser samt för riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i ämnet. Vad utskottet sålunda hemställt blev av riksdagen bifallet.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 4 februari 1915 tillkallades särskild sakkunnig för fortsatt behandling av frågan om lagstiftning rörande stiftelse. Till fullgörande av uppdraget har den sakkunnige efter förnyad utredning av nämnda lagstiftningsfråga omarbetat det i december 1903 avgivna kommittéförslaget till lag om offentligen erkända stiftelser. Sedan år 1917 har emellertid utredningsarbetet fullständigt vilat och genom beslut den 24 november 1922 har Kungl. Maj:t förklarat ifrågavarande sakkunniguppdrag avslutat.

Sedan riksdagen avlät sin senaste skrivelse i ämnet, har behovet av en lagstiftning på ifrågavarande område ingalunda förminskats. Tvärtom torde donationernas antal och storlek genom den under kristiden ökade penningtillgången hava avsevärt ökats. Åtskilliga fromma stiftelser hava jämväl under de senaste åren tillkommit. Då jag anser, att föreliggande fråga är ett statsintresse av största vikt, får jag härmed hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla önskvärdheten av att det påbörjade utredningsarbetet snarast möjligt avslutas samt hemställa, att förslag i ämnet måtte, om möjligt till nästa år, föreläggas riksdagen.

Stockholm den 15 januari 1923.

J. B. Johansson,
Fredrikslund.

